

**Kadın Tekstil İşçilerinin Meme Kanseri Önleme Davranışlarını
Etkileyen Faktörler ***

**Affective Factors of Breast Cancer Prevention Behaviors on Female Textile
Workers**

**^{ID} Fatih OKAN¹ ^{ID} Sümeyye KAVİCİ¹ ^{ID} Selma TAŞDEMİR²

^{ID} Seda TEMİZ² ^{ID} Musa ARSLAN²

¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Tokat, Türkiye.

² Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tokat, Türkiye.

Bu araştırma 11-13 Ocak 2023 tarihinde çevrimiçi düzenlenen 3. Uluslararası 4. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuş ve bildiri kitabında özet bildiri olarak basılmıştır.

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı kadın tekstil işçilerinin meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesidir.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipteki çalışma, tekstil fabrikasında çalışan 225 kadın işçi ile gerçekleştirildi. Kasım-Aralık 2022 tarihleri arasında yapılan çalışmada veriler Kişisel Özellikler Bilgi Formu ve Kadının Meme Kanseri Önleme Davranışlarını Etkileyen Faktörleri Belirleme Ölçeği kullanılarak yüz yüze görüşme yöntemi ile elde edildi. Veriler iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak değerlendirildi.

Bulgular: Çalışmada Kadının Meme Kanseri Önleme Davranışlarını Etkileyen Faktörleri Belirleme Ölçeği puanı 103.09 ± 16.08 olarak bulundu. Kadın işçilerin %56.4'ünün kendi kendine meme muayenesi yaptığı, %28'inin mamografi çektiği saptandı. Geliri giderine eşit olanların ($p < .01$), kendi kendine meme muayenesi yapanların ($p < .001$), mamografi çektirenlerin ($p < .001$), mamografi çektiği sıklığını bilenlerin ($p < .05$), mamografi çektiği yaşını bilenlerin ($p < .05$) ve 40-59 yaş arasındaki kadın işçilerin meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörleri belirleme ölçeği puanı anlamlı şekilde yüksek bulundu ($p < .01$).

Sonuç ve Öneriler: Bu çalışmada kadın işçilerin meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörleri belirleme ölçeği puanının orta düzeyde olduğu, mamografi çektiği sıklığını ve yaşını bilme ve kendi kendine meme muayenesi yapmanın kadın işçilerde meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörlere yönelik olumlu düşünmeyi etkilediği bulundu. Sağlık koruma ve geliştirme uygulamalarında anahtar rol oynayan halk sağlığı hemşirelerinin işçi sağlığını geliştirmeye yönelik çok merkezli çalışmalar ya da eğitim programlarının uygulandığı çalışmalar yapması önerilir. Ayrıca halk sağlığı hemşirelerinin, kadın işçilerin meme kanseri farkındalığını ve meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörlere yönelik eğitim programları düzenlemesi ve kadın işçilere danışmanlık yapması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İş sağlığı, kadın, meme kanseri, meme kanseri taramaları, önleme

* Geliş Tarihi: 20.02.2023 / Kabul Tarihi: 16.12.2023

**Sorumlu Yazar: fatih.okan@gop.edu.tr

Atf: Okan, F., Kavici, S., Taşdemir, S., Temiz, S., & Arslan, M. (2023). Kadın tekstil işçilerinin meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörler. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 5(3), 301-311. <https://doi.org/10.54061/jphn.1253458>

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

Objective: The aim of this study was to determine the factors affecting breast cancer prevention behaviors of female textile workers.

Methods: The descriptive study was conducted with 225 female workers in a textile factory. In the study conducted between November-December 2022, data were obtained by face-to-face interview method using the "Personal Characteristics Information Form" and the "The Scale to Determine Factors Affecting Women's Breast Cancer Prevention Behaviors". Data were evaluated using the significance test of the difference between two means and one-way analysis of variance.

Results: In the study, the Scale for Identifying Factors Affecting Women's Breast Cancer Prevention Behaviors score was 103.09 ± 16.08 . It was found that 56.4% of the female workers performed breast self-examination and 28% had mammograms. Those whose income was equal to their expenses ($p < .01$), those who performed breast self-examination ($p < .001$), those who had mammography ($p < .001$), those who knew the frequency of mammography ($p < .05$), those who knew the age of mammography ($p < .05$) and female workers aged 40-59 years had significantly higher scores on the Scale for Identifying Factors Affecting Breast Cancer Prevention Behaviors ($p < .01$).

Conclusion: In this study, it was found that the score of the scale for identifying factors affecting breast cancer prevention behaviors of female workers was at a moderate level, and knowing the frequency and age of mammography and breast self-examination affected positive thinking about factors affecting breast cancer prevention behaviors in female workers. Public health nurses, who play a key role in health protection and promotion practices, are recommended to conduct multicenter studies or studies in which training programs are implemented to improve worker health. In addition, it is recommended that public health nurses should organize training programs on the factors affecting breast cancer awareness and breast cancer prevention behaviors of female workers and provide counseling to female workers.

Keywords: Breast cancer, breast cancer screenings, occupational health, prevention, women

GİRİŞ

Meme kanseri, kadınlarda en sık görülen kanser türüdür ve kadınlarda kansere bağlı ölümlerin önde gelen nedenidir. Ayrıca meme kanseri kadınların günlük aktiviteleri üzerinde gözle görülür etkileri olan, giderek küreselleşen bir halk sağlığı sorunudur (Ferlay ve ark., 2015). GLOBACAN (The Global Cancer Observatory) 2020 raporuna göre Dünya'da meme kanseri insidansı yüz binde 47.8 iken mortalite oranı yüz binde 13.6'dır. Meme kanserinin Türkiye'deki insidansı yüz binde 37 ve mortalite oranı ise yüz binde 12'dir (GLOBACAN, 2020). Meme kanserine bağlı ölüm oranlarının yüksek olması ve devlet bütçesindeki payı dikkate alındığında, hasta ve yakınlarının psikolojik ve ekonomik yüklerinin azaltılması komplikasyonların önlenmesi ve tedavi süresinin kısaltılması gibi avantajlarından dolayı önleyici davranışlar ve erken tanı müdahaleleri önem kazanmaktadır (Gül & Büyükbayram, 2022). Meme kanseri erken tanı ve taraması kapsamında kendi kendine meme muayenesi (KKMM), mamografi ve klinik meme muayenesi dünya genelinde en yaygın uygulanan yöntemlerdir ve dijital mamografi meme kanseri taramasında altın standart olarak kabul edilmektedir (Yiğit & Değerli, 2019; Farrell ve ark., 2020). Meme kanserinden korunma, tarama, erken tanı ve etkin tedavi için hedef toplumun eğitimi ve farkındalığı önemlidir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021).

Meme kanserinde değiştirilemeyen faktörler (yaş, cinsiyet, ailede meme kanseri öyküsü, etnik grup, yoğun meme dokusu, iyi huylu meme tümörleri, hormonlar, genetik mutasyon vb.), değiştirilebilir faktörler (doğum sayısının fazla olması, oral kontraseptif kullanımı, emzirme alışkanlığı, alkol tüketimi, beslenme, fiziksel aktivite vb.) ve tartışmalı risk faktörler (çevre kirliliği ve tütün ürünlerinin kullanımı gibi) olmak üzere birçok faktör hastalığın gelişiminde etkindir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2017). Yaşam tarzı, çevresel ve mesleki faktörler meme kanseri vakalarındaki artışla ilişkilidir (Khalis ve ark., 2019). Değiştirilebilir risk faktörlerine yapılacak müdahaleler ile meme kanseri vaka sayısının azaltılabileceği geçmiş çalışmalarla ortaya konulmuştur (Açıkgöz & Akal Yıldız, 2017; Aydoğan ve ark., 2013; Koçak ve ark., 2011). Sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve taramalar gibi önleme davranışlarının meme kanserini azaltmak için etkili bir yaklaşım olduğu bilinmektedir (Khazae-Pool ark., 2016). Sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını benimsemek ve meme kanserini önleyici tedavilere uymak meme kanseri riskini %50 oranında azaltmaktadır. Meme kanserinde mortalitenin azaltılmasında tarama programlarının katkısı 2/3 iken tedavi edici yöntemlerin katkısı 1/3 olarak belirtilmesi önleyici müdahalelerin önemini göstermektedir (Colditz & Bohlke, 2014). Meme kanserine erken dönemde tanı konması, tedavide başarıya ulaşma ve hayatta kalma şansını artırmaktadır. Bu nedenle kadınlara 20 yaşından sonra her ay kendi kendine meme muayenesi, 40-69 yaş arası ayda bir kendi kendine meme muayenesi, 40-69 yaş aralığında 2 yılda bir mamografi çektirmesi ve yılda bir kez de doktora meme muayenesi için gitmesi önerilmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2017).

Türkiye'de kadın işçilerin en çok çalıştığı iş yerlerinden birisi de fabrikalardır ve özellikle fabrikaların çalışma ortamı işçi sağlığı üzerinde önemli riskleri barındırmaktadır (Kolaç ve ark., 2018). Meme kanseri açısından tekstil işçilerinin risk altında olduğu belirtilmiştir (Singh & Chadha, 2016). Literatürde kadın tekstil işçilerinin meme kanserini önlemeye yönelik davranışlarını etkileyen faktörlerin incelendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Tekstil işçilerinde mamografi ve meme muayenesini (klinik/kendi kendine) değerlendiren çalışma sayısı ise sınırlıdır (Gunay & Beser, 2011; Tuyen ve ark., 2019). Bu nedenle işçilerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirilmesi ve işçi sağlığının geliştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması önerilmektedir (Kolaç ve ark., 2018). Bu çalışmanın amacı kadın tekstil işçilerinin meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Türü: Tanımlayıcı tipteki araştırma, kadın tekstil işçilerinin meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirildi.

Araştırmanın Soruları:

1. Kadın tekstil işçilerinin meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörler nelerdir?
2. Kadın tekstil işçilerinin meme kanseri tarama (KKMM, mamografi) davranışları nasıldır?

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Tanımlayıcı tipteki çalışma Kasım-Aralık 2022 tarihinde Tokat il merkezinde faaliyet gösteren bir tekstil fabrikasında çalışan kadın işçilerle gerçekleştirildi

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme: Çalışmanın hedef grubunu çalışmanın yapıldığı tarihler arasında tekstil fabrikasında çalışan 236 kadın işçi oluşturdu. Çalışmada herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmadı. Çalışmaya katılmak istemeyen dört, 20 yaş ve altı üç işçi ile doğum izninde olan dört işçi çalışmaya dahil edilmedi. Araştırmanın yapıldığı tarihlerde fabrikada bulunan, 20 yaş ve üzeri, çalışmaya gönüllü olan ve herhangi bir kanser öyküsü bulunmayan 225 kadın işçi çalışmaya dahil edildi. Çalışmaya katılım yüzdesi %95.3' tür.

Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Kişisel Özellikler Bilgi Formu: Kadın tekstil işçilerinin tanıtıcı özellikleri (yaş, medeni durumu, çocuk sayısı, eğitim durumu, gelir düzeyi, en uzun süre yaşanan yer bilgisi, çocuk sayısı, beden kitle indeksi, sigara içme ve alkol tüketme durumu, meme kanseri öyküsü bulunma durumu, düzenli adet görme durumu, menopoza girme durumu) ve meme kanseri taramalarına ilişkin bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik (kendi kendine meme muayenesi yapma ve zamanını bilme, mamografi çektirme, mamografi çektirme yaşı ve sıklığını bilme) çoktan seçmeli 22 sorudan oluşmaktadır.

Kadının Meme Kanseri Önleme Davranışları Etkileyen Faktörleri Belirleme (MEKÖD) Ölçeği: Khazae-Pool ve ark. (2016) tarafından İran'da geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Turan ve Yiğit (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçek: tutum (8 madde), motivasyon (3 madde), öz-yeterlik (3 madde), destek sistemleri (5 madde), bilgi arama (4 madde), öz bakım (7 madde) ve stres yönetimi (3 madde) olmak üzere 7 alt boyuttan oluşmaktadır. 33 maddesi bulunan ölçek 1'den (asla) 5'e (daima) doğru sıralanan beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçekte ters puanlanan maddeler (1, 2, 3, 18, 19, 21, 22, 23) bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 33, en yüksek puan 165'tir Ölçeğin ilgili boyutundan alınan yüksek puan, katılımcının o boyut için olumlu davranış sergilediğini göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.76'dır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.82 olarak bulundu.

Verilerin Toplanması: Araştırma verileri halk sağlığı hemşireliği ve uygulaması yüksek lisans dersi kapsamında iş yerinde sağlığın geliştirilmesi uygulaması için verilmesi planlanan kadın işçilere meme kanseri farkındalık eğitimi öncesinde yüksek lisans öğrencileri tarafından Kadının Meme Kanseri Önleme Davranışlarını Etkileyen Faktörleri Belirleme (MEKÖD) Ölçeği ve Kişisel Özellikler Bilgi Formu kullanılarak yüz yüze görüşme yöntemiyle toplandı. Veriler fabrika yönetiminin belirlediği tarih ve saatlerde, fabrika yönetimi tarafından belirlenen ve işçilerin çalışma alanından uzak bir odada toplandı. Kadın işçiler veri toplama için belirlenen odaya davet edildi ve her bir birey için veri toplama süreci 15-20 dakika sürdü. Veri toplama sürecinden sonra kadın işçilere meme kanseri farkındalık eğitimi verildi.

Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri: Bu araştırmanın bağımlı değişkeni Kadının Meme Kanseri Önleme Davranışları Etkileyen Faktörleri Belirleme ölçeğidir. Bağımsız değişkenler ise kadın işçilerin meme kanseri tarama davranışları ve tanıtıcı özellikleridir.

Verilerin Değerlendirilmesi: Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences, Chicago, Illinois) 22.0 paket programı kullanılarak yapıldı. Tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma (min-max), sayı ve yüzde (%) kullanılarak raporlandı. Normallik dağılımı Shapiro-Wilk testi ile incelendi. Sürekli değişkenler için bağımsız iki örneklem ortalama karşılaştırmalarında iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi, ikiden fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi kullanıldı. Anlamlılık düzeyi için $p < .05$ olarak kabul edildi.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma verilerinin sadece bir iş yeri örnekleminde toplanmış olması çalışmanın sınırlılığdır.

Araştırma ile İlgili Etik Bilgi: Araştırmanın yürütülebilmesi için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul'undan 16.11.2022 tarih ve 01-41 sayılı izin alındı. Çalışmanın yapılacağı Tekstil işletmesinden gerekli izinler alındıktan sonra çalışma verilerinin toplanması esnasında katılımcıların yazılı ve sözlü izinleri alındı.

BULGULAR

Çalışmaya katılan kadın işçilerin yaş ortalaması 40.44 ± 8.38 'dir. Kadın işçilerin %60.0'ı 40-59 yaş arasında, %82.7'si evli, %47.1'i ilköğretim mezunudur. İşçilerin %69.8'inin geliri giderinden az, %47.6'sının en uzun süre ikamet ettiği yer ilçe merkezi ve %36.4'ünün iki çocuğu bulunmaktadır. Kadın işçilerin %66.2'sinin sigara içmediği, %88.4'ünün alkol tüketmediği ve %39.5'inin fazla kilolu olduğu bulundu (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerine Göre MEKÖD Puan Ortalamalarının Karşılaştırması

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	Yüzde	Ölçek Puanı Ort \pm SS	Test Puanı
Yaş Grubu				
20-39 yaş arası	90	40.0	99.49 \pm 16.74	p=.006*
40-59 yaş arası	135	60.0	105.50 \pm 15.21	t=-2.786
Medeni Durum				
Evli	186	82.7	102.90 \pm 16.023	p=.691*
Dul/Boşanmış	39	17.3	104.03 \pm 16.552	t=-0.397
Gelir Düzeyi				
Gelir Giderden Az	157	69.8	101.05 \pm 16.11	p=.004*
Gelir Gidere Eşit	68	30.2	107.81 \pm 15.08	t=-2.943
Eğitim Durumu				
Okuryazar	49	21.8	99.59 \pm 10.01	p=.340**
İlköğretim Mezunu	106	47.1	103.95 \pm 16.76	F=1.124
Lise Mezunu	52	23.1	104.94 \pm 18.16	
Üniversite Mezunu	18	8.0	102.22 \pm 18.64	
En Uzun Süre İkamet Edilen Yer				
Köy/Kasaba	27	12.0	104.70 \pm 16.45	p=.722**
İlçe Merkezi	107	47.6	103.50 \pm 14.67	F=0.326
İl Merkezi	91	40.4	102.14 \pm 17.61	
Sigara İçme Durumu				
İçiyor	76	33.8	101.28 \pm 17.94	p=.227*
İçmiyor	149	66.2	104.02 \pm 15.02	t=1.212
Alkol Tüketme Durumu				
Tüketiyor	26	11.6	106.96 \pm 16.141	p=.193*
Tüketmiyor	199	88.4	102.59 \pm 16.04	t=1.306
Beden Kitle İndeksi				
Normal	87	38.7	101.01 \pm 17.35	p=.259**
Fazla Kilolu	89	39.5	103.82 \pm 13.95	F=1.359
Obez	49	21.8	105.47 \pm 17.20	
Çocuk Sahibi Olma Durumu				
Yok	49	21.8	101.18 \pm 14.99	p=.757**
1 Çocuk	33	14.7	102.12 \pm 19.53	F=0.472
2 Çocuk	82	36.4	104.65 \pm 13.62	
3 Çocuk	46	20.4	103.74 \pm 18.86	
4 Çocuk	15	6.7	101.00 \pm 15.57	
Adet Döngüsü				
Düzensiz	90	40.0	102.83 \pm 14.52	p=.844*
Düzenli	135	60.0	103.27 \pm 17.09	t=0.198
Ailede Meme Kanseri Öyküsü Bulunma				
Yok	191	84.9	103.16 \pm 16.59	p=.888*
Var	34	15.1	102.74 \pm 13.08	t=0.141

* Bağımsız örneklemelerde t testi, ** Tek yönlü varyans analizi

Kadın işçilerin medeni durum, gelir düzeyi, eğitim, ikamet yeri, sigara içme, alkol tüketme, beden kütle indeksi, çocuk sahibi olma, menstrüasyon düzeni ve ailede meme kanseri öyküsü bulunma özelliklerine göre MEKÖD puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p>.05$). 40-59 yaş arasında olanların MEKÖD ölçeği puanı ortalaması 20-39 yaş arasında olanlara göre, geliri gidere eşit olanların MEKÖD ölçeği puanı ortalaması geliri giderden az olanlara göre daha yüksek bulundu (sırasıyla $p<.01$, $p<.01$) (Tablo 1).

Kendi kendine meme muayenesi (KKMM) yapanların yapmayanlara göre ($p<.001$), mamografi çektirenlerin çekirtmeyenlere göre ($p<.001$) mamografi çekirtme yaşını bilenlerin bilmeyenlere göre ($p<.05$), mamografi çekirtme sıklığını bilenlerin bilmeyenlere göre MEKÖD puan ortalaması anlamlı şekilde daha yüksek bulundu ($p<.05$) Kadın işçilerin KKMM yapma zamanını bilme durumuna göre MEKÖD puanı ortalamalarının değişmediği bulundu ($p>.05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Meme Kanseri Önleyici Davranış Özelliklerine Göre MEKÖD Puan Ortalamalarının Karşılaştırması

Meme Kanseri Önleyici Davranış Özellikleri	Sayı	Yüzde	Ölçek Puanı Ort ± SS	Test Puanı
KKMM yapma				
Yapmıyor	98	43.6	98±15.62	p=.000*
Yapıyor	127	56.4	106.87±15.45	t=4.157
KKMM Zamanını Bilme				
Bilmiyor	208	92.4	102.60±15.92	p=.105*
Biliyor	17	7.6	109.18±17.30	t=0.986
Mamografi Çektirme				
Çektirmiyor	162	72.0	100.66±15.84	p=.000*
Çektiriyor	63	28.0	109.35±15.08	t=3.742
Mamografi Yaşını Bilme				
Bilmiyor	178	79.1	101.87±16.03	p=.025*
Biliyor	47	20.9	107.74±15.56	t=2.249
Mamografi Sıklığını Bilme				
Bilmiyor	208	92.4	102.41±15.93	p=.026*
Biliyor	17	7.6	111.41±16.07	t=2.238

* Bağımsız örneklemelerde t testi, KKMM; Kendi kendine meme muayenesi

Kadın işçilerin MEKÖD puan ortalaması 103.09±16.08 ve ölçekten aldıkları en düşük puanın 63, en yüksek puanın ise 153 olduğu saptandı (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların MEKÖD ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Ortalamaları

MEKÖD Alt Boyutları	Min-Max	Ort±SS
Destek	4.00-20.00	10.45±3.59
Öz Yeterlilik	5.00-20.00	15.67±3.33
Öz Bakım	6.00-30.00	12.13±3.94
Stres	3.00-15.00	9.79±2.62
Motivasyon	7.00-20.00	15.62±2.89
Bilgi Arama	4.00-20.00	11.87±3.14
Tutum	17.00-40.00	27.62±4.45
MEKÖD Toplam Puanı	63.00-153.00	103.09±16.08

TARTIŞMA

Bu çalışmada tekstil işçilerinin Kadının Meme Kanseri Önleme Davranışlarını Etkileyen Faktörleri Belirleme Ölçeği (MEKÖD) puan ortalaması (103.09±16.08) orta düzeyde bulundu. Bulgularımızla benzer şekilde, Gül ve Büyükbayram (2022) tarafından Güneydoğu Anadolu bölgesinde 20 yaş ve üzeri 406 kadınla yapılan kesitsel ve tanımlayıcı tipteki çalışmada MEKÖD puan ortalamasının (107.20±17.86) orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Türkiye’de 18 yaş üzeri 587 kadınla yapılan tanımlayıcı çalışmada ise MEKÖD puan ortalaması (104.15±10.03) orta düzeyde bulunmuştur (Güneş ve ark., 2022) Çalışmamıza benzer çalışmalarda ölçek puanlarının orta düzeyde bulunması kadınların meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörlerle ilgili olumlu düşüncelerinin yetersiz olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada 40-59 yaş arasındaki kadın işçilerin MEKÖD puan ortalaması 20-39 yaş arasındaki kadın işçilerin ölçek puanına göre daha yüksek bulundu Literatürde bulgularımızı benzer sonuçların bulunduğu çalışmalar vardır. (Ashareef ve ark., 2020; Gunay & Beser, 2011; Güneş ve ark., 2022; Schilling ve ark., 2017). Bu çalışmada 40-59 yaş arasındaki kadın işçilerin meme kanserinden korunma davranışlarının yüksek olarak bulunmasının nedeni Ulusal Tarama Programında meme kanseri taramalarının 40 yaşında başlaması olabilir.

Bu çalışmada geliri giderine eşit olan kadın işçilerin MEKÖD puanı geliri giderinden az olan kadın işçilere göre daha yüksek bulundu. Literatürde ekonomik durumu iyi olan işçilerin meme kanserini önleme davranışlarını etkileyen faktörlere yönelik olumlu düşüncelere sahip olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Ba ve ark., 2020; Biswas ve ark., 2020; Turan & Yiğit, 2021). Meme sağlığı davranışının sosyal belirleyicilerinin incelendiği nitel çalışmada; aile üyelerinin masraflarından sorumlu olan kadınların, tarama yapmaya daha az istekli olduğu, tarama (klinik meme muayenesi veya mamografi) yaptırmayan kadınların maddi yük, doktor muayenesi, tanı testleri ve takip maliyetlerinin yüksek olduğundan dolayı tarama yaptırmak istemedikleri bulunmuştur (Karimi ve ark., 2018). Geliri giderine eşit olan kadın işçilerin meme kanserini önleme davranışlarını etkileyen faktörlere yönelik olumlu düşüncelerinin daha yüksek bulunmasının nedeninin ekonomik faktörler olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada KKMM yapan kadın işçilerin MEKÖD puanı yapmayanlara göre daha yüksek bulundu. Gül ve Büyükbayram’ın (2022) ve Güneş ve diğerlerinin (2022) yaptığı çalışmalarda da MEKÖD puanının KKMM’yi aylık uygulayanların, bazen uygulayanlara ve hiç uygulamayanlara göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Kahramanmaraş ilinde 15-49 yaş arası 425 kadınla gerçekleştirilen çalışmada düzenli olarak KKMM uygulayan kadınların sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Gozuyesil ve ark., 2019). Bu sonuçlar; KKMM gibi sağlık davranışlarının, kadınların sağlıklarının teşviki ve geliştirilmesi üzerinde bir miktar kontrol ve sorumluluk almalarına yardımcı olması (Budden, 1995) ve kadınları meme konusunda daha bilinçli hale getirmesiyle açıklanabilir (Siahpush & Singh, 2002).

Bu çalışmada kadın işçilerin %56.4’ünün KKMM yaptığı bulundu. İzmir’de tekstil fabrikasında çalışan 167 kadın işçinin meme kanserinin erken teşhisine ilişkin davranışlarının ve sağlık inançlarının değerlendirildiği tanımlayıcı çalışmada, kadın işçilerin %23,4’ünün KKMM yaptığı bulunmuştur (Gunay & Beser, 2011). Vietnam’daki dört tekstil fabrikasında çalışan 1036 kadın tekstil işçisinin KKMM konusundaki bilgi ve uygulamalarını değerlendirildiği kesitsel çalışmada ise kadın tekstil işçilerinin %15.8’inin KKMM yaptığı bildirilmiştir (Tuyen ve ark., 2019). Bulgularımızla benzer şekilde kadın tekstil işçilerinde yapılan çalışmalarda KKMM yapma sıklığı istenen düzeyde değildir. Hemşireler toplumu meme kanseri konusunda bilgilendirme ve erken tanı için düzenli KKMM yapmaya teşvik etmede önemli rol oynamaktadır (Ceber ve ark., 2006; Madanat & Merrill, 2002). İş sağlığı hemşireleri, çalışan kadınları görme ve meme kanseri erken teşhisi için sevk etme fırsatlarına

sahiptir. Bu nedenle iş sağlığı hemşireleri ve diğer sağlık profesyonelleri çalışan kadınların meme kanserinin erken teşhisine yönelik davranış ve inançlarını değerlendirmelidir (Günay & Beşer, 2011).

Bu çalışmada mamografi çektiren, mamografi çektirme yaşını ve sıklığını bilen kadın işçilerin MEKÖD puanı mamografi çektirmeyenlere göre anlamlı şekilde daha yüksek bulundu. Bulgularımızla benzer şekilde Noroozi ve Tahmasebi (2011) çalışmasında mamografi taraması yaptırmak ile meme kanseri hakkında bilgi sahibi olmak arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ileri sürülmüştür. Ashareef ve diğerlerinin (2020) çalışmasında mamografi çektiren kadınların meme kanseri bilgi düzeyleri çektirmeyenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Güneş ve diğerlerinin (2022) yaptığı çalışmada mamografi çektirme sıklığını bilenlerin MEKÖD puan ortalamaları daha yüksek olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar; sağlık profesyonelleri tarafından kadın işçilerin mamografi çekimi için yönlendirmesinin önemini ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada kadın işçilerin meme kanserini önleme davranışlarını etkileyen faktörlere ilişkin olumlu düşüncelerinin orta düzeyde olduğu, yaş, gelir durumu, mamografi çektirme yaş ve mamografi çektirme sıklığını bilme, kendi kendine meme muayenesi yapma ve mamografi çektirmenin meme kanserini önleme davranışlarını etkileyen faktörlere ilişkin olumlu düşüncelerini etkilediği bulundu.

- Halk sağlığı hemşireleri işyerlerinde sağlığı koruma ve geliştirme amacıyla düzenleyeceği eğitim ve danışmanlık programlarında kadın işçilerin meme kanserini önleme davranışlarını etkileyen faktörleri göz önünde bulundurmalıdır.
- Halk sağlığı hemşireleri meme kanseri için erken teşhis uygulamalarının işyeri sağlık birimlerindeki tarama programlarına entegre edilmesi ve denetlenmesinde etkin rol oynamalıdır.
- Halk sağlığı hemşireleri, kadın işçilerin meme kanseri farkındalığını ve meme kanseri tarama davranışlarını etkileyen faktörlerin değerlendirildiği çok merkezli çalışmalar yapmalı, kadın işçilere eğitim programları düzenlemeli ve danışmanlık yapmalıdır.

Teşekkür: Çalışmaya desteklerinden dolayı Tekstil yönetimine ve kadın işçilerine teşekkür ederiz.

Finansal Destek: Bu araştırma, kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir fon kuruluşundan bir hibe almamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Etik Kurul Onayı: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Karar No:01-41, Tarih: 16.11.2022).

Hakem değerlendirmesi: Dış bağımsız

Yazar Katkıları:

Araştırma fikri: FO

Çalışmanın tasarımı: FO

Çalışma için veri toplama: ST, ST, MA

Çalışma için verilerin analizi: ST, ST, MA

Çalışma için verilerin yorumlanması: FO, SK, ST, ST

Makalenin hazırlanması: FO

Eleştirel olarak gözden geçirmek: FO, SK, ST, ST, MA

Yayınlanacak versiyonun nihai onayı: FO, SK, ST, ST, MA

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Mevcut çalışma sırasında kullanılan ve analiz edilen veri kümeleri, talep üzerine ilgili yazardan temin edilebilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, A., & Akal Yıldız, E. (2017). Meme kanseri etiyolojisi ve risk faktörleri. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 5(1), 45–56. <https://doi.org/10.30720/ered.441784>
- Ashareef, B., Yaseen, W., Jawa, W., Barnawe, Y., Alshehri, W., Alqethami, H., Bukari, W., & Alqumaili, O. (2020). Breast cancer awareness among female school teachers in Saudi Arabia: a population based survey. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 21(2), 337–342. <https://doi.org/10.31557/APJCP.2020.21.2.337>
- Aydoğan, T., Cakcak, E., Şimşek, O., Erginöz, E., Aydoğan, F., Hatipoğlu, S., & Kapan, S. (2013). Güncel çevresel risk faktörlerinin meme kanserine etkisi. *Medical Journal of Bakirkoy*, 9(4), 176–182. <https://doi.org/10.5350/BTDMJB201309406>
- Ba, D. M., Ssentongo, P., Agbese, E., Yang, Y., Cisse, R., Diakite, B., Traore, C. B., Kamate, B., Kassogue, Y., Dolo, G., Dembele, E., Diallo, H., & Maiga, M. (2020). Prevalence and determinants of breast cancer screening in four sub-Saharan African countries: a population-based study. *BMJ Open*, 10(10), e039464. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-039464>
- Biswas, S., Syiemlieh, J., Nongrum, R., Sharma, S., & Siddiqi, M. (2020). Impact of educational level and family income on breast cancer awareness among college-going girls in Shillong (Meghalaya), India. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 21(12), 3639–3646. <https://doi.org/10.31557/APJCP.2020.21.12.3639>
- Budden, L. (1995). Young women's breast self-examination knowledge and practice. *Journal of Community Health Nursing*, 12(1), 23–32. https://doi.org/10.1207/s15327655jchn1201_3
- Ceber, E., Soyer, M. T., Ciceklioglu, M., & Cimat, S. (2006). Breast cancer risk assessment and risk perception on nurses and midwives in Bornova Health District in Turkey. *Cancer Nursing*, 29(3), 244–249. <https://doi.org/10.1097/00002820-200605000-00013>
- Colditz, G. A., & Bohlke, K. (2014). Priorities for the primary prevention of breast cancer. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*, 64(3), 186–194. <https://doi.org/10.3322/caac.21225>
- Farrell, K., Bennett, D. L., & Schwartz, T. L. (2020). Screening for breast cancer: what you need to know. *Missouri Medicine*, 117(2), 133–135.
- Ferlay, J., Soerjomataram, I., Dikshit, R., Eser, S., Mathers, C., Rebelo, M., Parkin, D. M., Forman, D., & Bray, F. (2015). Cancer incidence and mortality worldwide: Sources, methods and major patterns in GLOBOCAN 2012. *International Journal of Cancer*, 136(5), E359–E386. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/ijc.29210>
- GLOBACAN. (2020). *Cancer today*. <https://gco.iarc.fr/>
- Gozuyesil, E., Tas, F., & Düzgün, A. (2019). 15-49 yaş arası kadınlarda meme kanseri endişesi ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını etkileyen faktörler. *Cukurova Medical Journal*, 44(4), 1215–1225. <https://doi.org/10.17826/cumj.493360>

- Gül, S., & Büyükbayram, Z. (2022). Identification of women's breast cancer prevention behaviors and the associated factors: The case of the southeastern Anatolia Region. *Health Care for Women International*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/07399332.2021.2021914>
- Günay, E., & Beşer, A. (2011). Sociodemographic characteristics of women who engage in early breast cancer diagnostic behaviors: the case of Turkish women working in a textile factory. *American Association of Occupational Health Nurses Journal*, 59(10), 421–428. <https://doi.org/10.1177/216507991105901004>
- Güneş, D., Atalıköğlu Başkan, S., & Köse Tuncer, S. (2022). Factors affecting women's breast cancer prevention behaviors. *Turkish Journal of Science and Health*, 3(3), 138–146. <https://doi.org/10.51972/tfsd.1081529>
- Karimi, S. E., Rafiey, H., Sajjadi, H., & Nosrati Nejad, F. (2018). Identifying the social determinants of breast health behavior: a qualitative content analysis. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 19(7), 1867–1877. <https://doi.org/10.22034/APJCP.2018.19.7.1867>
- Khalis, M., El Rhazi, K., Fort, E., Chajès, V., Charaka, H., Huybrechts, I., Moskal, A., Biessy, C., Romieu, I., Abbass, F., El Marnissi, B., Mellas, N., Nejjari, C., Soliman, A. S., & Charbotel, B. (2019). Occupation and risk of female breast cancer: A case-control study in Morocco. *American Journal of Industrial Medicine*, 62(10), 838–846. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/ajim.23027>
- Khazae-Pool, M., Majlessi, F., Montazeri, A., Pashaei, T., Gholami, A., & Ponnet, K. (2016). Development and psychometric testing of a new instrument to measure factors influencing women's breast cancer prevention behaviors (ASSISTS). *BMC Women's Health*, 16, 40. <https://doi.org/10.1186/s12905-016-0318-2>
- Koçak, S., Çelik, L., Özbaş, S., Dizbay Sak, S., Tükün, A., & Yalçın, B. (2011). Meme kanserinde risk faktörleri, riskin değerlendirilmesi ve prevansiyon: İstanbul 2010 konsensus raporu. *European Journal of Breast Health*, 7(2), 47–67.
- Kolaç, N., Sezer Balcı, A., Şişman, F. N., Ataçer, B. E., & Dinçer, S. (2018). Fabrika çalışanlarında sağlıklı yaşam biçimi davranışı ve sağlık algısı. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 14(3), 267–274. <https://doi.org/10.5350/BTDMJB.20170328092601>
- Madanat, H., & Merrill, R. M. (2002). Breast cancer risk-factor and screening awareness among women nurses and teachers in Amman, Jordan. *Cancer Nursing*, 25(4), 276–282. <https://doi.org/10.1097/00002820-200208000-00003>
- Noroozi, A., Jomand, T., & Tahmasebi, R. (2011) Determinants of breast self-examination performance among Iranian women: an application of the health belief model. *Journal of Cancer Education*, 26(2), 365–374. <http://dx.doi.org/10.1007/s13187-010-0158-y>
- Schilling, M. P. R., Silva, I. F. da, Opitz, S. P., Borges, M. F. de S. O., Koifman, S., & Rosalina Jorge, K. (2017). Breast cancer awareness among women in Western Amazon: a population based cross-sectional study. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 18(3), 847–856. <https://doi.org/10.22034/APJCP.2017.18.3.847>
- Siahpush, M., & Singh, G. K. (2002). Sociodemographic variations in breast cancer screening behavior among Australian women: results from the 1995 National Health Survey. *Preventive Medicine*, 35(2), 174–180. <https://doi.org/10.1006/pmed.2002.1063>

- Singh, Z., & Chadha, P. (2016). Textile industry and occupational cancer. *Journal of Occupational Medicine and Toxicology*, 11(1), 39. <https://doi.org/10.1186/s12995-016-0128-3>
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2017). *Ekim ayı meme kanseri farkındalık ayı*. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/kanser-haber/ekim-ayi-meme-kanseri-farkindalik-ayi-3.html>
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021). *Türkiye kanser kontrol programı*. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kanser-db/yayinlar/raporlar/2021_Kanser_Kontrol_Programi_/17.Agustos_2021_Kanser_Kontrol_Programi_versiyon-1.pdf
- Turan, Z., & Yiğit, F. (2021). Kadınların meme kanseri önleme davranışlarını etkileyen faktörleri belirleme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 10(3), 407–420. <http://doi.org/10.5505/ktd.2021.77598>
- Tuyen, D. Q., Dung, T. V., Dong, H. Van, Kien, T. T., & Huong, T. T. (2019). Breast self-examination: knowledge and practice among female textile workers in Vietnam. *Cancer Control: Journal of the Moffitt Cancer Center*, 26,1-7. <https://doi.org/10.1177/1073274819862788>
- Yiğit, A., & Değerli, H. (2019). Meme kanseri tarama programlarının maliyet etkililiğinin sistematik analizi. *Sağlık ve Toplum*, 29(3), 41–51.